

SZABAD MÁJUS

A Szabad Május fontosabb cikkei:

SZEDER FERENC: A grófi szerűn
A Vörös Hadsereg útja Sztalingrádtól Ber-
linig
Az igazságügyminiszter a zsidók kártalaní-
tásáról
Új adatok a Somogyi-Bacsó gyilkosságról
KÉTHLY ANNA: A nők májusa

Az iparügyi miniszter a munkáskérdésről és
az ipar függő problémáiról
Budapest pusztulása számokban
Mire készül a szocialista könyvkiadás
Kmetty, Pátzay és Jemnitz a művészet új
útjairól
Supka Géza a „kulturális demokráciáról“

Egy ország az operációs asztalon.
Dunai közeledés a szabad május szellemében
Szép Ernő tárcája
Kassák Lajos, Berda József, Tuba Károly
Gyagyovszky Emil, Bus Iona, Bródy
László, Vihar Béla, Sebes Arpád,
Hajdu Henrik és Horvát Henrik versei

SZABAD MÁJUS

Írta: SZAKASITS ÁRPÁD

Amikor e sorokat leírom, jön a híre annak, hogy Bécs föl-szabadult. Májusi cikk. Vörös Bécs. Kapsolódnak a gondolatok. Ott állunk a Ringen s nézzük a hömpölygő emberáradatot, a vörös zászlók erdejét, a büszke proletárcocok, amelyekről szocialista öntudat fénye sugárzik. Hömpölyög a tömeg, egyre duzzadóbb áradással. Se vége, se hossza.

Itt, Budapesten már akkor s még akkor sem indulhatott szokott útjára a májusi menet. A magyar börtönben nem volt szabad, nem lehetett májust ünnepelni úgy, ahogyan valaha régen ezt a legnagyobb ünnepet, a munkásság világünnepét megünnepelte a magyar proletár. Májusi menetet látni, a tömeggel együtt újjongani, beleveszni ebbe a gyönyörű emberáradásba, Bécsbe kellett mennünk.

Sok, sötét esztendőn át azután Bécsben sem ünnepelhetette meg a szocialista proletárság a maga nagy ünnepét. Ezt is eltiltották. Ezt a gyönyörű, virágos, tavaszi piros ünnepet is beletiporta a nácihóhérok erőszaka a hitlerizmus szennyos sarába.

De ime május föltamadott! Május megint szabad. A májusi menet újra elindulhat s végig-hömpölyöghet a körútak medrében, megint fény önti majd el a náci börtönök megszabadított népét és a proletárok vörös lobogója megint szabadon lenghet s szabad lesz kimondani harsányan ezt az oly sokat jelentő szót: *Moszkva! Szabad* harsányan éljenezni az európai rabnépek fölzsabadítóját, a dicsőséges Vörös Hadsereget. Szabaddá vált a nemzetköziség gondolata, a *proletár szolidaritás* erkölcsi törvénye; megnyílt az út, szabaddá vált az út a munkásosztály előtt, hogy szabadon és vidáman menetelhessen a májusi célok felé, a szocializmus felé.

A májusi nappal együtt ragyog az emberiségre a *demokrácia* napja. A világ népei most már szabadon nyúlhatnak át országhatárokon s a dolgozó tömegek szabadon kiálthatják ki a munkás testvériség nagy gondolatát, szabadon hirdethetik a *Kommunista Kiáltvány*

tündöklő jelmondatát: *Világ proletárai, egyesüljetek!*

Szabad a május!

De mekkora nagy árat fizetett a munkásosztály ezért a szabadságért! Vértengeren kellett átgázolnia a májusi sza-

badság birodalmának partjaira. És talán el sem érhetett volna odáig, ha a nagy orosz nép nem segíti meg ebben az erőfeszítésében, ha az orosz nép fiából támadt Vörös Hadsereg fegyvereiből nem épül híd,

amely a vér folyamon és a hitlerizmus mocsarán átívelvén, nem segíti át Kelet-Európa rab-szolgaságba sujtott népeit a szabadság napsütötte partjaira.

Es mennyi vér és mennyi könny hullott már *azelőtt* is! Mennyi vértanuja volt már a világháború borzalmas nyitányáig is az európai proletárok forradalmi mozgalmának és a májusi gondolatnak!

Titáni küzdelem volt ez, roppant erőfeszítés!

Mi volt a proletár? Még abban az időben is, 55 esztendővel *azelőtt* is, amikor a párizsi szocialista kongresszuson megszületett az ige: *május elseje munkásünnep*. Semmi és senki! Elhanyagolható tényező, amellyel nem vetettek számot, amely nem jelentett súlyt a társadalmi értékelés mérlegén. Sem gazdasági ereje, sem politikai befolyása nem volt, vagy alig volt. Szervezetei nem emelkedtek igazi jelentőségre, legfeljebb csak a nagyipari országokban volt elég erős a hangja arra, hogy *bejelentse igényét* és létének tudomásulvételét kikényszerítse. Csak a párizsi dicsőséges kongresszus után kezdődhetett el a munkásmozgalom megizmosodása, csak a májusi gondolat fényében emelkedett méltó jelentőségre a munkásmozgalom, csak ebben a fényben bontakozott ki a nemzetközi szolidaritás roppant erkölcsi hatalma. De ekkor még nagyobb erővel támadt a proletárságra a kapitalista feudalista állam minden hatalmi ereje. A csendőrszurony és rendőrkardok brutalitásáért versenyrekeltek a tőkészek zsebében álló sajtó és a kapitális propaganda minden eszköze. Üldözött vaddá tették a proletárságot. De ez sem segítette a munkásosztály tovább szervezkedését, tovább gyűjtötte erőit és a súlyos csapásokra még lyosabb csapásokkal felelt. Más után aratta győzelmet. Gazdasági, politikai és erkölcsi szempontból egyaránt a proletárság dalom legjelentékenyebb tényezőjévé emelkedett, ereje, mennyiségben növekedett, köztudott a *minőségbe* és az erkölcsi fejlődés leközdíthetetlen

MUNKÁSOK

Rokonaim vagytok s így halkabban illessen benneteket a dicséret.

O, testvér és jóbarát!
Kint állok az út szélén
s nézem, hogy jössz hazafelé
félvállra vetett kabáttal
arcod barna síkjain
számlálhatatlanok a ráncok.

A nyomorúságos napi bérért
mit végeztél ma?
Tüzes vasat kalapáltál
deszkát gyalultál simára
lábbelid készítettél —
vagy akármilyen volt a dolgod
úgy érzed, alaposan kifacsartak
s ha majd lehajtod a fejed
legjobb lenne örökre elaludni.

Ne keseregj miatta, hogy
alig vesznek emberszámba.
Ha nem is hiszik el
a jövő kulcsa
a te kezébe van letéve
te hordod válladon a zsákokat
amiben egymáshoz zsúfolódnak
a kemény gabonaszemek.

Evezredek óta
sok erő és akarat
dac, elszántság gyűlt benned össze.
Nem szívesen hajtod meg a derekad,
hogy alázatosan könyörögni,
de örömmel látsz vendéget
s a legjobb falatokat tálalod elé.

Meginvitálsz, ha teheted
s ha tehetem, és is meginvitállak téged.
Testvérek és szövetségesek vagyunk
egy óriási fa érésben lévő gyümölcsei.
A múlt, ami mögöttünk van
s a jövő, aminek a kapuját döngetjük
egybeköti sorsunk.

Nem jelent semmit, hogy különbségek vannak
otthonunk és szerszámaink között
mindnyájan a valóság arcát mintázzuk
s kudarcaink sem ejthetnek kétségbe.
Ha ma ledöntenek, holnap újból talpra állunk
s jöhet ránk megint újabb vihar
kéz a kézben, váll váll mellett
nézünk vele szembe.

KASSÁK LAJOS

Írta: Kéthly Anna

kus erejévé vált. Elérkezett az idő, amikor többé politikát élkülé csinálni már nem lehetett és be kellett írni az állatok törvénykönyveibe ezt a szót: *munkás* és azt a másik szót: *szociálpolitika* és azt a harmadik szót: *kollektív szerződés*. Mind ez az ipari feudalizmus vastag várfalára mért oppant csapás volt, amelyeknek súlya alatt ezek a várfalak megintogtak és az ipar fejlődésének bele kellett törődniük bba, hogy kizárólagos uralmuk várfalakon belül nem lesz többé kizárólagos.

De beletörődtek-e vajjon valóban? Nem! Csak a kedvező alalmat várták, hogy diktatórikus hatalmukat visszaszerezék. És amikor a tőkés termelési mód belső ellentmondásai a ermelési viszonyok bomlására ezettek, s a gazdasági világaláság a dolgozó tömegek tízmillióit fosztotta meg a munka lehetőségétől s a munkanélküli artaléksereg katasztrofálisan nagnövekedett, a gazdasági omolást követő erkölcsi bomlás rothadási elemeiből megteremtették azt a pretoriánus hadsereget, amelynek élén hadba vonultak a proletárság meggyöngyült hadállásai ellen és a fasizmus szennyes lobogói alatt a világtörténelem legbrutálisabb uralmának vetették meg az alapját: a fasiszta diktatúrának — ott, ahol lehetett. Ez a fasiszta diktatúra, ez a hóhérnacionalizmus, ez a hitleri hordauralom robbantotta ki azután a világháborút, amelyben végre döntésre került a sor s a döntés a végleges döntés napja nár ninesen messze.

A legázolt népek egymás után szabadultak föl s a világ népeire nemsokára szabadon sütt a szabadság napja s megint szabadon egymásba ömlhetnek a májusi menetek a dolgozó osztályoknak ezek a hadoszlopai. A történelem új korszaka nyílik meg s ennek az új korszaknak alapvető vonása lesz a *szociális demokrácia*. Ezt az új korszakot a májusi gondolat napja ragyogja be, a szabad május napja, hogy megtermékenyítse az emberiséget s hogy ennek az emberiségnek a méhéből új világ születhessen meg.

A Munkásinternacionale 1889. évi határozata május elsejének *nemzetközi munkásünnepé* avatásáról kettős visszhangot keltett a világban. A *munkásosztály* először érezte a határozatban a *munkásszolidaritás* gyakorlati kifejezését, a korai, majd versenykorszakába érkezett kapitalizmussal szemben szervezkedő ellentétes erők hatalmának megmutatását. Az *uralkodó osztályok* is először érezték ennek a hatalomnak egységes formákban való jelentkezését. Egykorú lapok hasábjain a dühös viceledés és a megriadás gyűlölködése egyformán azt bizonyították, hogy ez az egység félelmet keltett a „szabad verseny” gazdasági rendjének világában.

Amde ebből az egységből még hiányzott a munkásosztály egy hatalmas csoportja, a felvonuló májusi csapatok soraiban még alig láttunk mosolygó női arcot. Aki mégis közöttük menetelt, a megriadt és félelmét csúfolódás mögé rejtő kispolgár gúnyolódását szenvedte el, munkahelyén pedig a „kenyéradó gazda” bosszúja várt rá. De az elsők után jöttek mégis a többiek, a nőkre évszázadokon rákényszerített gátlásokat leküzdő bátrak és merészek, akik újabb és újabb követőket hódítottak a *szocializmus* gondolatának. A század végének és az új század elejének propagandájában ismét erőre kapott az „ideális női erények” szövege: a nő legyen csöndes, visszahúzódó, maradjon a főzőkanala mellett. A császári Németországból szállott világgá a „Kinder, Küche, Kirche” parancsa a nő felé: maradj konyhában, gyermekeidnél s ha mégis kilépsz a négy fal közül, legfeljebb a templomba mehetsz!

Aki ezzel a propagandával szembeszállt, azt még tajtékosabb gyűlölettel üldözték, mint a *három nyolcas* valóságáért harcoló férfit. Elvtársnőink egymásután kerültek a tolonkocsira, a börtönbe s ami még ennél is keservebb: a kenyértelességbe. A mai fiatal nő, aki a májusi zászlók alatt büszkén és önérvényesen csatlakozik a mellette álló férfihez, már el sem tudja képzelni, hogy mozgalmi elődei milyen megpróbáltatásokon mentek keresztül. Hosszú évek nehéz harcainak eredményeit élvezzi, mint neki járó jogokat és természetesnek érzi, hogy e jogok birtokában könnyebben dolgozhat. De a régi májusok asszonyai nemcsak azt a politikai szabadságot élvezték, amiben ő már benne él, hanem azokat a *gazdasági, szociális és erkölcsi* eredményeket is, amelyek a régi májusok köré fonódó kemény küzdelmekben alakultak ki.

Évről-évre gyarapodott a májusi felvonulásokban résztvevő asszonyok száma. Megtanulták a munkásmozgalomban úgy a kenyérkereső, mint a csak háztartást vezető nők, hogy a nő szerepe és jelentősége a termelésben a termelő eszközök és módszerek megváltozása következtében szintén megváltozott. Megtanulták, hogy a nő munkájának

férfimunkás teljesítményének értékelési színvonala alatt volt, a nőt hármassal megterhelése ellátására kettősen zsákmányolta ki a kapitalizmus: mint bér munkást és mint nő munkást. Megtanulták, hogy a májusi eszmények — a három nyolcasban kifejeződő szociális védelem — a nők számára azért is elérhetlenebbek, mert a nő a hazug módon dícsért „női erények” következtében szervezhetlenebb, hozzáférhetlenebb, mint a férfi s így ezzel a kapitalista kizsákmányolás számára mindig engedelmesebb és tűrőbb rabszolga volt, mint a férfi.

A tanulás nehéz volt, sok május követte egymást, míg a lecke jól bevésődött a nők gondolkodásába. Az első világháborúban már erős nőmozgalom, edzett szociáldemokrata harcoshók állottak a háborús termelés drákói rendszabályaival elnémított, a bevonultatás fenyegetésével elhallgattatott férfiak helyébe. A háborús összeomlás magával hozta a nők politikai felszabadítását és gazdasági egyenlősítését is. Új feladatokat bontakoztak ki a társadalmi fejlődés e szakaszán és a nők a munkásmozgalomban már e feladat méltó felkészültségű vállalkóiként jelentkeztek.

A történelem egy negyedszázadra ismét megtorpant, sőt visszazuhant, amikor 1919. év augusztusától a Vörös Hadsereg bevonulásáig a reakció és a fasizmus sötétsége borult Magyarországra is. Májusi ünnepeink hangulatára fekete fátyol borult, megtanultunk allegóriákban és szimbólumokban beszélni. A *nő munkás* politikai szabadsága elveszett, a proletárnő választójogát megsemmisítették, gazdasági elnyomatása súlyosabbá vált, mint valaha. Mégis megünnepeltük az esztendő egy másutánjában Májusunkat, sok bátor, harcokat vállaló nő állott a májusi ünnepélyek, nyílt vagy titkos összejövetelek résztvevőinek soraiban. Csak az elmúlt esztendő Májusa volt fekete, a bánat májusa volt ez, az aggodás és izgalom Májusa volt az 1944-es Május: mi lesz azokkal, akiket üldöznek, mi lesz azokkal, akik a föld alatt dolgoznak az új *igazi Májusért*.

Most ez a Május virradt reánk: szabad nép, szabad ország szabad Májusa. A nők Májusa is ez az ünnep, mert végre, először évezredek után *egyenlő rangot és egyenlő értékelést* nyer a nő abban a demokráciában, amelynek megszerzésében az ő munkája is fontos volt. A nő mint anya, mint a háztartás vezetője és mint bér munkásnő először érzi azt, hogy ez az új világ neki és a gyermeknek ott-hont ad, megszabadítja őt az éhezéstől, a nyomor, a betegség, az ellátatlan öregség, a munkanélküliség félelmétől, a kizsákmányolás lélekgyilkos rettegéseitől, először érzi azt, hogy munkát végezni a közösség érdekében nemcsak kell és érdemes, hanem ez a legnagyobb gyönyörűség, fizikai és lelki kielégülés is. *Szabad Május: a nők Májusa* is és boldog szívvel, túlradó érzéssel köszöntjük ezt a Májust

Mire készül a szocialista könyvkiadás?

A szabad szó, a tiszta gondolat elfojtásának és a könyvégetésnek kora végetért. A nyomtatott betű ismét visszatér igazi hivatásához: a makulátlan emberi szellem világosságának terjesztéséhez. Ez a változás kétségtelenül az irodalom új fellendülését hozza, új, nagy korszakát nyitja meg. Az ocsulás persze lassú, a megindulás nehéz. Az írók asztalán azonban már zizegni kezd a kéziratpapír és a ceruza megindul, hogy végtelen barázdákat szántson fel.

A legszorosabb bilincs természetesen a szocialista írók csuklóját szorította és a szocialista könyvkiadást bénította meg. Nem érdektelen tehát, ha meghalljuk, miként veszi fel újra munkáját a Népszava nagymultú könyvkiadó vállalata. Horváth Zoltán történészhez, a Népszava munkatársához fordultunk kérdésünkkel, akit az új munka megszervezésével és vezetésével megbíztak. Ő mondja:

— A Népszava és a Szociáldemokrata Párt könyvkiadó vállalatának talpra állítása már javában folyik. A vállalat szellemét még az illegálitás idején Mónus Illés határozta meg s ő dolgozta ki nagyjából munka-programját is. Komoly feladat vár ránk. *A könyvkiadó éppen olyan felelős, mint az író.* Évtizedeken keresztül csak teljesen akciedentálisan lehetett egy-egy szocialista szellemű munkát közrebocsátani. Igazi szocialista mű kiadására egyáltalában nem kerülhetett sor. Óriási hiányokat és mulasztásokat kell pótolnunk.

— Az első feladat a szocialista irodalom klasszikusainak kibocsátása lesz. Marx, Engels és Jaurés teljes kiadására és az erre vonatkozó ismertetésekre és kompendiumokra gondolok. Ugyanilyen fontos a magyar szocialista mozgalom szellemi vezérei, mint pl. Szabó Ervin és Kunfi Zsigmond műveinek ki nyomtatása. Ezek egy része Magyarországon meg sem jelent.

— Nagy számban jönnek be számolók a magyar fasizmus útjáról és a magyar munkásság fasizmus elleni harcáról is. Ugyanilyen mértékben készülnek ú. n. *program-munkák* a legközelebbi jövő teendőiről.

— A szépirodalom terén a legfontosabb és legközelebb megjelenő könyvünk: „*A forradalmi Ady*” verseket és prózát összefoglaló anthológia. Ezt követi Stefan Zweig egy posthumus könyve, a nagy író utolsó munkája.

— Ez persze csak a kezdeti program, amelyet egyre szélesebb mederben akarunk kifejleszteni, hogy a nagy munkástömegek és a túlnyomórészt nagyon egyoldalúan művelt magyar értelmiség végre jó irodalomhoz és tudományos szocialista anyaghoz jussanak.

BEREND MIKLÓSNÉ

FERENC JÓZSEF
KESERŰVIZ

Briliáns, aranyat, ezüstöt, órákat

a legmázasabb napi áron

veszek

ERDŐS ékszerkereskedő, Német-u. 5. II. 2.

VERMESNÉ ROHÁCS ILONA
KÖZMETIKAVII., Erzsébet-körút 56. I. emelet
Tavaszi szépfőkérek, kitiűő készítmények.
ArcpótlásA
Köztisztviselők
Szövetkezeteúj vezetéssel, új szellemben
munkások és tisztviselők
rendelkezésére áll. Árban,
minőségben vezetVásároljunk mindent
a Szövetkezettől